ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

ΠΡΟΝΟΙᾼ

ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΥΡΙΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ

ΕΤΟΣ Η΄. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗι 31 ΜΑΡΤΙΟΥ 1918. ΑΡΙΘ. 145

ΑΘΗΝΩΝ ΜΕΛΕΤΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΟΞΟΛΟΓΙΑΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΟΡΤΗΣ

Φιλόχριστε Βασιλεῦ,

Πολὺ πρὸ τῆς 25 Μαρτίου τοῦ 1821 κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην καθ' ἣν ἡ γῆ εὐαγγελίζεται χαρὰν μεγάλην, διάσημος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἱεροκήρυξ, ἀπὸ ἄμβωνος τὸν ὁποῖον δὲν ἔφθανε τὸ ξίφος τοῦ τυράννου ἐγκωμιάζων τὴν ἐν γυναιξὶ Εὐλογημένην ἐδέετο ἅμα αὐτῆς μετὰ δακρύων ἵνα παραλαμβάνουσα συμπρεσβευτὰς τὸν Βαρνάβαν καὶ τὸν Σπυρίδωνα ἀπὸ τὴν Κύπρον, τὸν Τίτον καὶ τὸν Ἀνδρέαν ἀπὸ τὴν Κρήτην, τὸν Ἰωάννην ἀπὸ τὴν Πάτμον, τὸν Τιμόθεον ἀπὸ τὴν Ἔφεσον, τὸν Πολύκαρπον ἀπὸ τὴν Σμύρνην, τὸν Βασίλειον ἀπὸ τὴν Καισάρειαν, τὸν Χρυσόστομον ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸν Δημήτριον ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην, τὸν Διονύσιον ἀπὸ τὰς Ἀθήνας μεσιτεύσῃ πρὸς τὸν Υἱὸν Αὐτῆς ζητοῦσα ἔλεος διὰ τὸ ταλαίπωρον τῶν Ἑλλήνων Γένος.

Ἡ δέησις τοῦ ἱεροκήρυκος ἐκείνου ἦτο δέησις ὁλοκλήρου τοῦ δεδουλωμένου Ἔθνους διαρκὴς καὶ ἐπίμονος, μετὰ πίστεως ἀναφε-

ρομένη πρὸς τὴν Ὑπέρμαχον Στρατηγὸν δι' ἧς πολλάκις ἠγέρθησαν τρόπαια, δι' ἧς πολλάκις ἐχθροὶ κατέπεσον. Καὶ τὸ ζητούμενον ἔλεος ἦλθε καὶ τὸ ἐπικαλούμενον θαῦμα ἐγένετο. Ὑπὸ τὸ ἐγερτήριον σάλπισμα ἑνὸς λειτουργοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἐκ τοῦ χώρου ἑνὸς ναοῦ τῆς Θεοτόκου, μίαν ἐπέτειον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Παρθένου ἀπετίναξαν τὰ δεσμά των οἱ δοῦλοι, συνέτριψαν τὰς ἁλύσσεις των οἱ σκλάβοι. Εὐαγγελίζου τῆς Ἑλλάδος γῆ χαρὰν μεγάλην. Αἰνεῖτε ἔθνη καὶ λαοὶ τὴν νέαν τῆς Ἑλλάδος δόξαν.

Ἀλλ' ἐγὼ δὲν θὰ ψάλω σήμερον ὕμνον εἰς τὴν ἀναστηθεῖσαν Ἑλλάδα, δὲν θὰ εἴπω σήμερον ἐγκώμιον τῆς ἀνδρείας τῶν τυραννομάχων. Ἐνθουσιῶ διὰ τὰ ἐλατήρια καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἐθελοθυσίας τῶν ἀθανάτων ἡρώων.

Διότι ὅλα βεβαίως τὰ ἔθνη καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ ἔχουσι πατρίδα καὶ μάχονται ὑπὲρ αὐτῆς καὶ θνήσκουσι γενναίως καὶ εἶναι θεοφιλεῖς οἱ διὰ τὴν ἰδίαν ἐλευθερίαν ἀγῶνες των· ἀλλ' ἡ πατρὶς τοῦ Ἕλληνος χριστιανοῦ εἶναι πρᾶγμα κατ' ἐξοχὴν ἱερὸν καὶ ἅγιον. Ὡς πνευματικὸν περιεχόμενον συγκροτεῖται ἀπὸ σύνολον ἐννοιῶν ἀμεσώτατα μετὰ τῆς θρησκείας συνδεομένων. Ὡς ἔδαφος δὲ ἱερώτερον αὐτοῦ γνωρίζω μόνον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἡγίασαν οἱ πόδες τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ. Μετὰ τὴν ἱερότητα τοῦ ἐδάφους τῆς Παλαιστίνης ἔρχεται ἡ ἱερότης τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος, ἐδάφους ἁγιογραφικοῦ, ἐδάφους ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐσπάρη καὶ ἐβλάστησε καὶ ἐκαρποφόρησε πλουσίως ὁ πρῶτος σπόρος τοῦ Εὐαγγελίου, ἐδάφους τὸ ὁποῖον ἐποτίσθη μὲ τὸ αἷμα τῶν πρώτων μαρτύρων, ἐδάφους ἐπὶ τοῦ ὁποίου διεξήχθησαν οἱ πρῶτοι ὑπὲρ τῆς νέας πίστεως ἀγῶνες, ἐδάφους ἐπὶ τοῦ ὁποίου συνεκροτήθησαν αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὠργανώθη, ἐρρυθμίσθη, ἐστερεοποιήθη τὸ οἰκοδόμημα τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐδάφους τέλους ἐπὶ τοῦ ὁποίου «μεγάλα στοιχεῖα κεκοίμηται». Ὅπου ἂν ἐκηρύχθη, ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας μετὰ τὴν Ναζαρὲτ καὶ τὴν Βηθλεὲμ καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ θὰ μνημονεύωνται ὡς ὀνόματα ἱερὰ ἡ Κύπρος καὶ ἡ Κρήτη, ἡ Πάτμος, ἡ Ἔφεσος καὶ ἡ Σαμοθρᾴκη, ἡ Θεσσαλονίκη, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Κόρινθος.

Δύναται νὰ ἐννοηθῇ ὁ χριστιανισμὸς ἀνεξαρτήτως τῶν ὀνομάτων

τούτων; Δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἐμπέδωσις τοῦ δόγματος τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ τοῦ ἀπὸ Ναζαρὲτ ἀνεξαρτήτως τῶν ἑλληνικῶν ἐκείνων συνεδρίων τὰ ὁποῖα συνεκροτήθησαν εἰς τὴν Ἔφεσον, τὴν Νίκαιαν καὶ τὴν Κων/πολιν; Ποῖος δύναται νὰ εἶναι βέβαιος ὅτι τὰ σύγχρονα τῆς Εὐρώπης ἔθνη θὰ ἦσαν οἷα εἶναι σήμερον ἂν δὲν ὑπῆρχεν ὡς προμαχὼν τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἡ Κων/πολις καὶ ἡ ὑπερχιλιετὴς Ἑλληνικὴ Πολιτεία κατὰ τοῦ Περσισμοῦ καὶ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, κατὰ τῆς ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Νότου, ἀπ᾽ Ἀνατολῶν καὶ Δυσμῶν ἐφορμώσης κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου βαρβαρότητος;

Καὶ τὸ ἔδαφος αὐτὸ ὑπέστη τὴν συμφορὰν ἀπηνοῦς δουλείας καὶ ὁ κατοικῶν αὐτὸ ἔνδοξος λαὸς ἔγεινεν ἐξουθένημα λαῶν καὶ ἡ φωτίζουσα αὐτὸ λάμψις τοῦ Σταυροῦ ὑπεχώρησεν εἰς τὸ παχυλὸν σκότος τοῦ συμβόλου τῆς νυκτὸς καὶ ἡ χριστιανικὴ πίστις διέτρεχε τὸν κίνδυνον τῆς παντελοῦς ἐκλείψεως ἀπὸ τῆς κοιτίδος αὐτῆς καὶ ἡ γλῶσσα ἐν ᾗ ἐγράφη τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐκινδύνευε νὰ ἀφανισθῇ ἐκ τῆς ζωῆς. Ποῖος δὲν βλέπει ὅτι ὁ ὑπὲρ τούτων πάντων ἀγὼν δὲν εἶναι ἀγὼν ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπίνων μόνον δικαιωμάτων ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ;

Διὰ τοῦτο ἐν τῇ συνειδήσει τῆς Ἐκκλησίας οἱ ἐργάται τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας δὲν εἶναι μόνον τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας ἀλλὰ καὶ τῆς πίστεως πρόμαχοι. Αὐτοὶ οὗτοι ἐξορμῶντες εἰς τὸν ἄνισον ἀγῶνα ἀπὸ τῆς Ἁγίας Λαύρας, ὑπὸ τὰς εὐλογίας Ἀρχιερέως ἐν ἡμέρᾳ μεγάλης τοῦ χριστιανισμοῦ ἑορτῆς δεικνύουσιν ὅτι ἐπιζητοῦσι τὸν στέφανον τῶν μαρτύρων, ὃν ὁ Ἡράκλειος ὑπεδείκνυεν εἰς τοὺς στρατιώτας του ὡς βραβεῖον τῆς ὑπὲρ σωτηρίας τῶν ἀδελφῶν θυσίας των.

Οἱ ἥρωές μας δὲν ἀποβλέπουν εἰς ἐφημέρους ἀμοιβάς. Κατὰ τοῦτο διαφέρουσι τῶν πρὸ Χριστοῦ προγόνων των. Ἐκεῖνοι θυσιάζοντες ἑαυτοὺς εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος ὡς ἀμοιβὴν ἠδύναντο νὰ περιμένωσι τὸν ἐπιτάφιον ἑνὸς Περικλέους, τοὺς στίχους ἑνὸς Αἰσχύλου, τὸ ἐπίγραμμα ἑνὸς Σιμωνίδου, τὸν ἀνδριάντα ἑνὸς Φειδίου. Αἱ περὶ ἀμοιβῆς ἀξιώσεις των δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν εὐρύτερον στάδιον. Πέραν τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου δὲν ἔβλεπον εἰμὴ τὸν «Ἀΐδαο δόμον», τὴν Στύγα, τὸν Κωκυτόν, τὴν Ἀχερουσίαν, τὰ πένθιμα καὶ ἐρεβώδη «ἄλσεα Περσεφονείης», ἐν οἷς αἱ ψυχαὶ πλανῶν-

ται «θυμοῦ ἀφραδέες» χωρὶς τουτέστιν ἀνάμνησιν τοῦ παρελθόντος, χωρὶς αἴσθησιν τοῦ παρόντος, χωρὶς ἐλπίδα μέλλοντος, ἐξ οὗ καὶ ἡ προτίμησις τοῦ ἥρωος τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν νὰ ζῇ δοῦλος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἢ βασιλεὺς ἐν τῷ Ἅδῃ.

Ὁ χριστιανὸς ὅμως Ἕλλην ὁ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος μαχόμενος διὰ μὲν τὰ παρόντα ὅλως ἀδιαφορεῖ ἑλκύεται δὲ πρὸς τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον, τὸν ὁποῖον ὁ ὢν «ἡ Ἀνάστασις καὶ ἡ Ζωὴ» ἔχει ἡτοιμασμένον διὰ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν. Ἐὰν δ᾽ ἡμεῖς μνημόσυνα ἐπιτελῶμεν ἡρώων ἐπιτελοῦμεν ταῦτα οὐχὶ δι᾽ ἐκείνους οὓς «οὐδὲν καῦμα» πλέον παρενοχλεῖ, ἀλλὰ δι᾽ ἡμᾶς αὐτούς, οἵτινες λαβόντες παρ᾽ αὐτῶν ὡς κληρονομίαν τὴν ἐξακολούθησιν καὶ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον ἐκεῖνοι ἤρχισαν, αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ τονώσωμεν τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς διὰ τῆς μετ᾽ ἐκείνων ἐπικοινωνίας.

Διότι τὸ ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἱεροῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους μένει ἀκόμη ἡμιτελές. Καὶ τί λέγω ἡμιτελὲς ὅπου καὶ αὐτοῦ τοῦ ὑπ᾽ αὐτῶν λυτρωθέντος ἐδάφους μέρος εὑρίσκεται αὖθις ὑπὸ τὸν σκληρὸν τῆς δουλείας ζυγόν; Ἂς μᾶς συγχωρήσωσιν ὅμως ἐκ τῆς οὐρανίου διαμονῆς των οἱ ἥρωές μας ὄχι μόνον οἱ Κολοκοτρώνηδες καὶ οἱ Κανάρηδες ἀλλὰ καὶ οἱ Βύρωνες καὶ οἱ Φαβιέροι τοὺς ὁποίους πάντας εἰς ἕνα ἑνοῦμεν σήμερον εὐγνώμονα μακαρισμόν. Δὲν θὰ φανῶμεν μέχρι τέλους ἀνάξιοι ἐντολοδόχοι των. Ὁ σκοπὸς τῆς θυσίας των θὰ πραγματοποιηθῇ· θὰ γείνῃ ἔργον τῆς ἑλληνικῆς γῆς ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἀπελευθέρωσις. Ἡ πρὸ ἑνός που αἰῶνος ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς Ἁγίας Λαύρας λειτουργία θὰ συμπληρωθῇ διὰ πρεσβειῶν τῆς Παρθένου Μαρίας εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν. Ταύτην εὔχομαί Σοι σήμερον τὴν εὐτυχίαν, Βασιλεῦ.

ΠΙΣΤΙΣ

«Ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;»
(Μρκ. θ' 19).

Φοβερὰ ἡ ἐπιτίμησις, ἡ ἐξελθοῦσα ἐκ τῶν ἁγίων χειλέων τοῦ Κυρίου ἐναντίον τῆς ἀπιστίας τῆς τότε ἰουδαϊκῆς γενεᾶς, ἐφαρμόσιμος ὅμως καὶ κατὰ πάσης ἀπιστίας πάσης παρομοίας γενεᾶς ἀνθρώπων. Καὶ φοβερὰ ἡ ὑποδήλωσις ὅτι εἶναι δυνατόν ποτε διὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν ἀνθρώπων νὰ ἐγκαταλίπῃ αὐτοὺς ὁ Θεός, καὶ νὰ παύσηται ἀνεχόμενος τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

Διότι τῇ ἀληθείᾳ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ μόνωσις φοβερωτέρα διὰ τὸν ἄνθρωπον τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐγκαταλείψεως, καὶ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ καταστροφὴ ὀλεθριωτέρα τῆς ἐπερχομένης ὅταν ἡ ἀνοχὴ καὶ ἡ ἀνεξικακία τοῦ Θεοῦ ἐξαντληθῶσι, καὶ ἐπιτραπῇ πρὸς κάθαρσιν τῆς ἀνομίας νὰ ἐπέλθῃ ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμωρία ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ἐνόχων.

Οὔτε χρειάζονται λόγοι πολλοὶ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας ταύτης, ὅταν δι' ὅλης τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀναρίθμητα παραδείγματα μαρτυρῶσιν ὅτι πᾶν ὅ,τι μέγα καὶ ὑψηλὸν ἐν τῇ δυνάμει τῆς πίστεως ἐπετελέσθη, καὶ τἀνάπαλιν ὅτι καὶ τὰ βεβαιότατα καὶ ἀσφαλέστατα θεωρούμενα ἐγχειρήματα δὲν ἐπετεύχθησαν ὁσάκις οἱ ἐπιχειρήσαντες ταῦτα δὲν εἶχον ἐν ἑαυτοῖς τὴν θαυματουργὸν πίστιν, ἢ ὠλιγοπίστησαν ἐνώπιον τῆς δυσχερείας ἢ τῆς δοκιμασίας. Οὐδεὶς πολιτικὸς ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἰδανικῶν τοῦ Ἔθνους αὐτοῦ ἂν μὴ ἐπίστευσε πρῶτον καὶ ἀκραδάντως εἰς τὸ δίκαιον καὶ κατορθωτὸν αὐτῶν· οὐδεὶς ἐπιστήμων ἐπέτυχε τῆς προαγωγῆς τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως ἂν μὴ ἐπίστευσεν εἰς τὰ ἰδεώδη τῆς ἐπιστήμης καὶ ἀφωσιώθη ἀκλονήτως εἰς αὐτά· οὐδεὶς πολίτης ἐπέτυχε τῆς προαγωγῆς τῶν παντοδαπῶν ἐκφάνσεων τῆς ἐθνικῆς, κοινωνικῆς, οἰκογενειακῆς καὶ ἀτομικῆς ζωῆς ἂν μὴ ἐπίστευσε πρότερον εἰς τὸ δυνατὸν τῆς προαγωγῆς ταύτης καὶ ἂν μὴ ἐπεδίωξε ταύτην πάσῃ δυνάμει καὶ ἀκάμπτως ἐνώπιον τῶν παρουσιασθεισῶν δυσχερειῶν. Πασῶν δὲ τῶν πολυειδῶν τούτων προς-

παθειῶν τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ἀνάλογα πρός τε τὸν βαθμὸν τῆς πίστεως καὶ πρὸς τὴν ἔντασιν τῆς προσπαθείας μεθ᾽ ὧν ἐπεδιώχθησαν, ὑπῆρξαν δὲ μηδὲν ὁσάκις εἴτε ἀρχῆθεν κατεῖχε τὴν διάνοιαν τοῦ ἐγχειροῦντος ἡ ἀπιστία εἰς τὸ κατορθωτὸν τοῦ ἐπιδιωκομένου ἰδεώδους, εἴτε μεταξὺ ἐν ταῖς προσπαθείαις καὶ ἐνώπιον οἱασδήποτε περιπετείας ἀπέλιπεν αὐτὸν ἡ ζωογόνος αὕτη πίστις.

Ἀλλὰ κατ᾽ ἐξοχὴν εἶναι κατάδηλος ἡ ἀλήθεια αὕτη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς θρησκευτικῆς καὶ μάλιστα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, τῆς τεινούσης εἰς τὴν τελείωσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς τὸν καταρτισμὸν αὐτοῦ ὁμοίου πρὸς τὸν Θεόν, τὸν δημιουργὸν αὐτοῦ καὶ πατέρα. Διότι ὡς ἀλλαχοῦ, οὕτω καὶ μάλιστα ἐνταῦθα, ἐὰν μὴ πιστεύῃ τις εἰς τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἰδεώδους τῆς θρησκευτικῆς πίστεως, τ᾽. ἐ. τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιδιώξῃ νὰ προσεγγίσῃ καὶ ὁμοιωθῇ πρὸς αὐτόν· καὶ ἐὰν μὴ πιστεύῃ τις εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐνσαρκωθέντα διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, καὶ ὅτι δι᾽ αὐτοῦ ἀνεῴχθη εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ πύλη τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ κατέστη δυνατὴ εἰς αὐτὸν ἡ ἐκεῖ εἴσοδος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ ἐπιτύχῃ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν βασιλείαν ταύτην· καὶ ἐὰν μὴ πιστεύσῃ ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθής ἐστι καὶ πᾶσαι αἱ βουλαὶ Αὐτοῦ δίκαιαι καὶ ἅγιαι καὶ ὅτι δι᾽ αὐτῶν διέρχεται ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς τὴν αἰωνίαν ζωήν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιδιώξῃ νὰ βαδίσῃ δι᾽ αὐτῶν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην· καὶ ἐὰν μὴ πιστεύσῃ ὅτι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπολύτου ἀνάγκης καὶ θεμελιώδους σημασίας διὰ πάντα ἄνθρωπον δὲν θὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ ἐξωτερικεύσῃ τὴν ἐνδόμυχον αὐτοῦ πίστιν διὰ τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης, ἅτινα κατ᾽ ἐξοχὴν παρουσιάζουσι τὸν ἄνθρωπον πολίτην τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Ἀποτελεῖ ἄρα ἡ πίστις ἡ χριστιανικὴ τὸ θεμέλιον πάσης ἀρετῆς. Ἄνευ τῆς πίστεως ταύτης οὐδὲν μέγα καὶ ὑψηλὸν κατορθοῦται· καὶ ἂν βλέπῃ τις ἐν τῷ κόσμῳ ἀνθρώπους ἢ λαοὺς ἐργάτας μὲν ἔργων ἀγαθῶν, ἀλλὰ μὴ πιστεύοντας εἰς Χριστόν, τοῦτο δὲν ἐκφράζει καὶ δὲν σημαίνει ἄλλο τι εἰμὴ ὅτι ἡ πίστις ἡ χριστιανική, ὡς ἡ ζύμη ἡ ζυμοῦσα τὸ φύραμα, διεισδύει βαθμηδὸν ἀφανῶς μὲν ἀλλ᾽ εὐρέως καὶ σταθερῶς. ὑπὸ τὰς ἠθικὰς βάσεις τῆς ἀνθρωπότητος καὶ καρποφορεῖ τοὺς καρποὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἔστω καὶ ἂν ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις τῶν παραγωγῶν τῶν καρπῶν τούτων δὲν εἶναι χριστια-

νική· θὰ ἔλθῃ ἀσφαλῶς καὶ ἡ ἡμέρα αὕτη· διότι ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ δὲν ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν ἀπαρεγκλίτως ὁδόν· ἄλλοτε οἱ ἄνθρωποι χριστιανίζονται πρῶτον καὶ ἔπειτα παράγουσι τοὺς καρποὺς τῆς πίστεως, ἄλλοτε δὲ τἀνάπαλιν συμβαίνει. Ἄλλοτε ἀπὸ τοῦ κατὰ τύπους ἀναβαίνει τις εἰς τὸ κατ᾿ οὐσίαν, καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τοῦ κατ᾿ οὐσίαν διαβαίνει καὶ εἰς τὸ κατὰ τύπους.

Διὰ τοῦτο πίστιν ζητεῖ ὁ Κύριος παρὰ πάντων τῶν προσπελαζόντων καὶ αἰτουμένων παρ᾿ αὐτοῦ βοήθειαν ὡς πρῶτον ὅρον τῆς χορηγίας εἰς αὐτοὺς τῆς θείας χάριτος καὶ δωρεᾶς· τοὺς πιστεύοντας ἐπαινεῖ καὶ ἀμείβει πλουσίως διὰ τὴν πίστιν αὐτῶν. Περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου τῆς Καπερναοὺμ λέγει τοῖς ἀκολουθοῦσιν· «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον»· αὐτῷ δέ· «Ὕπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι». Εἰς τὴν αἱμορροοῦσαν λέγει· «Θάρσει, θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε», καὶ τοὺς αἰτουμένους θεραπείαν τυφλοὺς ἐρωτᾷ· «Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι;» Τῆς Χαναναίας θαυμάζει τὴν πίστιν ἀνακράζων «Ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις!», καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ διαρρήδην λέγει ὅτι ἐὰν ἔχωσι πίστιν ἀδίστακτον καὶ ὄρη δύνανται νὰ μετακινήσωσι, καὶ ὅτι πᾶν ὃ ἐὰν αἰτήσωνται ἐν τῇ προσευχῇ αὐτῶν ***πιστεύοντες*** λήψονται. Τοὺς δὲ ἀπιστοῦντας καὶ διστάζοντας ἐλέγχει δεινῶς, καὶ ἀρνεῖται οὐχ ἅπαξ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος Αὐτοῦ. «Πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν;» ἐρωτᾷ τοὺς Ἀποστόλους ὅτε ἐδειλίασαν ἐκ τῶν κυμάτων τῆς λίμνης. Καὶ ὅτε ἠρώτησαν Αὐτὸν διατί δὲν ἠδυνήθησαν νὰ θεραπεύσωσι τὸν σεληνιαζόμενον παῖδα, ἀπεκρίνατο ἀπεριφράστως «διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν». Ἐν τῇ Ναζαρὲτ δὲν ποιεῖ δυνάμεις πολλὰς «διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν», καὶ ὅτε ὁ πατὴρ τοῦ σεληνιαζομένου προσῆλθε παραπονούμενος ὅτι οἱ μαθηταὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ θεραπεύσωσι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἡ ἀγανάκτησις τοῦ Κυρίου ἐξερράγη διὰ τὴν ἀναίδειαν μεθ᾿ ἧς προσήρχοντο οἱ ἄνθρωποι τῆς γενεᾶς ἐκείνης αἰτούμενοι τὸ ἔλεος τοῦ Θεανθρώπου Λυτρωτοῦ χωρὶς καὶ νὰ πιστεύωσιν εἰς αὐτόν! καὶ δὲν ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τὴν αἰτηθεῖσαν χάριν πρὶν ὡμολογήσῃ μετὰ δακρύων· «Πιστεύω, Κύριε· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ».

Καὶ ἵνα παραλίπωμεν τὰ ἀναρίθμητα παραδείγματα τῶν θαυμάτων, ἅτινα διὰ τῆς πίστεως ἐπετέλεσαν οἱ ἱεροὶ ἄνδρες τῆς ΠΔ,

ἀρκεῖ νὰ ἀναμνησθῶμεν τὸ ἀναρίθμητον νέφος τῶν μαρτύρων τῆς θείας ἡμῶν θρησκείας, παλαιῶν καὶ νέων, ἀρκεῖ ἔτι ἐγγύτερον εἰς τοῦ ἰδίου ἡμῶν Ἔθνους τὴν ἱστορίαν παρακύπτοντες νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ἡ πίστις εἰς τὸν Θεὸν τῶν πατέρων ἡμῶν ὑπῆρξεν ἡ ζωοποιὸς δύναμις ἡ διατηρήσασα ἀθάνατον διὰ μέσου τῶν δυσχερεστάτων καὶ φρικαλεωτάτων περιπετειῶν τὸ ἡμέτερον Ἔθνος. Ἀπὸ τοῦ τάφου, εἰς ὃν ἐνεταφίασε τὴν Ἑλλάδα ἀδόξως, διὰ παντὸς δέ, ὡς ἐνομίσθη, ὁ ρωμαϊκὸς κολοσσός, ἀνέστη ἡ Ἑλλὰς ἔχουσα ἀνὰ χεῖρας τὴν ἁγίαν Γραφὴν ὡς μόνον ὅπλον καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς τὴν πίστιν εἰς τὸν ἐσταυρωμένον Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὡς ἀκατάβλητον ἠθικὴν βάσιν, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ νέου ἐπὶ τὴν ἠθικὴν κατάκτησιν τῆς Οἰκουμένης. Τρεῖς αἰῶνες, καθ᾽ οὓς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐπάταξε τὴν γῆν τῷ λόγῳ τοῦ στόματος Αὐτοῦ διὰ τῶν υἱῶν τῆς Ἑλλάδος κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν καὶ πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς νότον, καὶ καθ' οὓς ὑπὲρ τοῦ νέου καὶ ἀληθινοῦ παγκοσμίου ἰδεώδους, τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ἄφθονον καὶ παφλάζον ἐχύθη τῶν υἱῶν τῆς Ἑλλάδος τὸ αἷμα, τρεῖς αἰῶνες ἤρκεσαν εἰς τὴν ὑπερφυᾶ μεταβολὴν τῆς ὑπερφιάλου, εἰδωλολατρικῆς, αἱμοσταγοῦς καὶ αἱμοδιψοῦς παλαιᾶς Ρώμης εἰς τὴν εὐδαίμονα, θεοσεβῆ καὶ χριστιανικὴν ἀκρόπολιν τοῦ Βοσπόρου, ἥτις ἔμελλεν ἐπὶ χίλια ἐφεξῆς ἔτη νὰ κρατήσῃ τὰ βασίλεια σκῆπτρα τῆς Οἰκουμένης καὶ νὰ ἀντιταχθῇ νέος ἀκαταμάχητος ἑλληνικὸς προμαχὼν κατὰ τῶν ἀδιαλείπτων ἐφόδων τοῦ ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἀνατολῶν καὶ νότου βαρβαρικοῦ κατακλυσμοῦ, συνεργάτις τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ καὶ τοῦ ἐκπολιτισμοῦ τῆς Ἀνθρωπότητος καὶ ἱερὰ κιβωτὸς τῆς σωτηρίας τῶν τιμαλφεστάτων αὐτῆς ἰδεωδῶν. Ὡς οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι υἱοὶ τοῦ Ἰσραήλ, οἱ υἱοὶ τοῦ νέου Ἰσραήλ, τῆς Ἑλλάδος, διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων. Καὶ μετὰ 400 ἀτελευτήτων ἐτῶν βίον ἐν χώρᾳ καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ θανάτου οἱ ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν ἐκείνων τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως προμάχων ἐξεγερθέντες ἀνέστησαν καὶ αὖθις ἐκ τῶν νεκρῶν τὴν Πατρίδα αὐτῶν, καὶ ἀπὸ ἑκατόν που ἐτῶν τὸν

Σταυρὸν ἀνὰ χεῖρας ἔχοντες καὶ τοῦ Θεοῦ τὰς κρείττονας περὶ ἡμῶν προβλέψεις ἐκπληροῦντες ἐξακολουθοῦσιν ἐν ἀκλονήτῳ πίστει ἐπὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπὶ τὸ δίκαιον καὶ κατορθωτὸν τοῦ ἰδεώδους αὐτῶν μεγαλύνοντες τὴν Πατρίδα καὶ προαγόμενοι εἰς τὸν χριστιανικὸν πολιτισμόν, καὶ ἐκπληροῦντες ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει καὶ πατρίδι ἀδελφῶν τὰ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ἰδεώδους ἐπιβαλλόμενα καθήκοντα.

Καὶ ἐν πᾶσι τούτοις ἰδοὺ δαψιλὴς ἡ ἄνωθεν εὐλογία καὶ καταφανὴς ἡ θεία βοήθεια, ὅπως καὶ ἡ θεία ἐγκατάλειψις ἐν περιπτώσει ἀπιστίας ἢ ὀλιγοπιστίας. Ἰδοὺ καταφανὴς ἐκλάμπουσα ἐξ ἑκάστου γεγονότος ἡ θεία ἐνίσχυσις «θάρσει, τέκνον· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε», ἢ ἡ θεία ἀγανάκτησις «ἕως πότε μεθ᾿ ὑμῶν ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;».

Προσέχετε, ἀδελφοί· ἡ πίστις εἰς τὸν Θεὸν μόνη σῴζει καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ, ἡ δὲ ἀπιστία συνεπάγεται ἄφευκτον ὄλεθρον καὶ συμφοράν. Στοιχοῦντες τῷ παραδείγματι τῶν πατέρων ἐπιδιώκετε πάσῃ θυσίᾳ τὴν τήρησιν τῆς πίστεως καὶ τῶν ἐπιβαλλομένων ὑπ᾿ αὐτῆς καθηκόντων· καὶ φεύγετε ὡς τὴν μεγίστην τῶν συμφορῶν τὴν ἀπιστίαν, ἥτις συνεπάγεται τὴν ἐγκατάλειψιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐξάντλησιν τῆς ἀνοχῆς αὐτοῦ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ἐπισκόπου Γυθείου καὶ Οἰτύλου

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 105).

Κατὰ τὰς παρατηρήσεις μου ταύτας, δέον μετὰ τὴν Μεγάλην Συναπτὴν νὰ παραλειφθῶσι τὰ συχνὰ «ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν» καὶ ἀμέσως νὰ ψαλῶσιν ἄνευ διακοπῆς δύο φορὰς τὰ ἀντίφωνα «Ταῖς Πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου. . . καὶ Σῶσον ἡμᾶς Υἱὲ Θεοῦ». Ψαλλομένου δὲ τοῦ «ὁ Μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ» νὰ γίνηται ἀμέσως ἡ εἴσοδος τοῦ Εὐαγγελίου. Οὕτω καὶ ὁ ἱερεὺς ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος μὲ περισσοτέραν ἄνεσιν θὰ ἀναγινώσκῃ τὰς μυστικὰς τῶν ἀντιφώνων εὐχάς, ὅταν δὲ δὲν ἔχῃ καὶ

διάκονον, εἶναι ἠναγκασμένος νὰ τὰ λέγῃ ὅλα μόνος του, πολλάκι δὲ καὶ εἰς τὰ χωρία, ὅπου δὲν ὑπάρχουν ψάλται, λέγει ἀκόμη ἱερεὺς καὶ τὰ τοῦ ψάλτου. Φαντάζεται λοιπὸν κανεὶς τί Λειτουργί γίνεται.

Αἱ παρατηρήσεις μου αὗται δὲν εἶναι ἔλεγχος τῆς θείας λατρεία καὶ Λειτουργίας. Ἄπαγε! Τὸ τοιοῦτον οὐδὲ κἂν τὸ ἐφαντάσθη ποτέ. Ἀποβλέπουν μόνον εἰς τὴν πρόοδον τῶν τῆς Ἐκκλησία πραγμάτων καὶ ἀνύψωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, εἰς τὴ ἄμεσον θεραπείαν τοῦ παρατηρουμένου ἀτόπου νὰ εἰσέρχωνται κα ἐξέρχωνται οἱ Χριστιανοί, ὁσάκις θελήσουν, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅ κουράζονται καὶ ἡ θεία Λειτουργία πολὺ ἀργεῖ.

...Μετὰ τὸν πρόλογον τοῦτον, ὃν ἐθεώρησα ἀναγκαιότατον δι τὰς παρατηρήσεις μου ἐπὶ τῆς θείας Λειτουργίας, προβαίνω ἤδη ε τὴν τυπικὴν αὐτῶν διάταξιν ἔχουσαν ὡς ἑξῆς:

Μετὰ τὸ «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία», ὁ διάκονος λέγει τὴν Μ Συναπτὴν ὡς ἔχει. Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν «Ὅτι πρέπει Σοι» ο ψάλται ψάλλουν δὶς «Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου», δὶς ἄνευ δια κοπῆς τὸ «Σῶσον ἡμᾶς», καὶ ἀμέσως «ὁ Μονογενὴς Υἱός». Ψαλ λομένου τούτου γίνεται ἡ ἔξοδος τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς τοῦτο εἶνα διατεταγμένον ἐν τῇ Λειτουργίᾳ τοῦ Ἰακώβου. Ψαλλομένων τῶ ἀντιφώνων ὁ ἱερεὺς ἔσω τοῦ Βήματος μυστικῶς ἀναγινώσκει τὰ τρεῖς εὐχάς, συντεταγμένας εἰς μίαν ὡς ἑξῆς. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶ οὗ τὸ κράτος ἀνείκαστον καὶ ἡ δόξα ἀκατάληπτος, οὗ τὸ ἔλε ἀμέτρητον καὶ ἡ φιλανθρωπία ἄφατος. Αὐτὸς Δέσποτα κατὰ τὴ εὐσπλαγχνίαν Σου ἐπίβλεψον ἐφ᾿ ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὸν Ἅγιον Οἶκ τοῦτον καὶ ποίησον μεθ᾿ ἡμῶν καὶ τῶν συνευχομένων ἡμῖν πλουσ τὰ ἐλέη Σου καὶ τοὺς οἰκτιρμούς Σου. Σὺ ὁ τὰς κοινὰς ταύτας κ συμφώνους ἡμῖν χαρισάμενος προσευχάς, ὁ καὶ δυσὶ καὶ τρισὶ συ φωνοῦσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί Σου τὰς αἰτήσεις παρέχειν ἐπαγγειλάμ νος. Αὐτὸς καὶ νῦν τῶν δούλων Σου τὰ αἰτήματα πρὸς τὸ συ φέρον πλήρωσον, χορηγῶν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τὴν ἐπίγνωσ τῆς Σῆς ἀληθείας καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον χαριζόμεν Σὺ ὁ καταστήσας, Δέσποτα Κύριε, ἐν οὐρανοῖς τάγματα καὶ στρ τιὰς Ἀγγέλων καὶ Ἀρχαγγέλων εἰς Λειτουργίας τῆς Σῆς δόξ ποίησον σὺν τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν (καὶ ἐξέρχεται τοῦ Ἁγίου Βήματο

εἴσοδον Ἁγίων Ἀγγέλων γενέσθαι συλλειτουργούντων ἡμῖν καὶ συνδοξολογούντων τὴν Σὴν ἀγαθότητα, ὅτι πρέπει Σοι κ.λ.π. Μετὰ τὴν εἴσοδον ψάλλονται τὰ εἰθισμένα τροπάρια, τὸ τρισάγιον, ὁ Ἀπόστολος καὶ τὸ Εὐαγγέλιον. Μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἀμέσως «ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους Σου», μετὰ τὰ Ἅγια ὁ διάκονος λέγει τὴν δέησιν ὡς εἶναι καὶ ἐξακολουθεῖ ἡ Λειτουργία. Ἐὰν ἤθελεν ἀντικατασταθῇ καὶ τὸ ἄλλοτε μετὰ λόγου ἐκφωνούμενον «τὰς θύρας, τὰς θύρας» διὰ τῆς ἁπλῆς ἐκφωνήσεως «ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν» ὡς τοῦτο ὑπάρχει ἐν τῇ Λειτουργίᾳ τοῦ Ἰακώβου, δὲν θὰ ἦτο καὶ τοῦτο ἄσχετον πρὸς τὴν ἑνότητα καὶ συμφωνίαν τῶν γιγνομένων ἐν τῇ Λειτουργίᾳ, χωρὶς καὶ νὰ κλείωνται αἱ θύραι τοῦ Ἁγίου Βήματος. Μετὰ τὸ «καὶ ἔσται» ὁ διάκονος ἐξέρχεται καὶ ἐκ τῆς αἰτήσεως δέον νὰ λέγῃ μόνον «πάντων τῶν Ἁγίων» τὸ «ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων» τὸ «ὅπως ὁ φιλάνθρωπος» καὶ ἀμέσως «τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως» ὡς εἶναι διατεταγμένον καὶ τοῦτο εἰς τὴν Λειτουργίαν τοῦ Ἰακώβου, τῶν ἄλλων παραλειπομένων ὡς λεχθέντων ἐν τῇ αἰτήσει μετὰ τὸν Χερουβικὸν ὕμνον. Καὶ ἐξακολουθεῖ ἡ θεία Λειτουργία ὡς εἶναι διατεταγμένη μὲ μόνην τὴν παρατήρησιν οἱ ἱερεῖς κατὰ τὴν ἀπόλυσιν νὰ εἶναι σύντομοι καὶ νὰ μὴ παρατάσσουν σειρὰν Ἁγίων, ὡς εἶναι ἐν τῇ εὐχῇ τῆς ἀρτοκλασίας ὡς ἑξῆς. «Δόξα σοι ὁ Θεὸς κ.λ.π. ὁ ἀναστὰς (ἢ κατὰ τὰς περιστάσεις) Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ταῖς Πρεσβείαις τῆς Παναχράντου κ.λ.π. δυνάμει τοῦ Τιμίου κ.λ.π. προστασίαις τῶν τιμίων κ.λ.π. τοῦ τιμίου ἐνδόξου Προφήτου κ.λ.π. τοῦ Ἁγίου τοῦ ναοῦ, τοῦ ἑορταζομένου Ἁγίου καὶ δι᾿ εὐχῶν τῶν Ἁγίων Πατέρων. Ἀμήν.

Εὐπειθέστατος

† Ὁ Γυθείου-Οἰτύλου ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΕΟΡΤΗ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Μετ᾿ ἐξαιρετικῆς μεγαλοπρεπείας ἀναλόγου πρὸς τοὺς ὑπερεντεταμένους πόθους τῆς Ἀνθρωπότητος ὅλης καὶ τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἰδίᾳ κατὰ τὰς κρισίμους ταύτας ἡμέρας, ἐπα-

νηγυρίσθη ἐν Ἀθήναις ἡ ἐθνικὴ ἑορτὴ τῆς ἐλευθερίας τῇ παρελθούσῃ Κυριακῇ.

Τὸ ἐπίσημον τῆς ἡμέρας ἐχαιρέτισαν σὺν τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου οἱ γλυκεῖς ἦχοι τοῦ ἑωθινοῦ καὶ οἱ τιμητικοὶ κανονιοβολισμοί, ἐνωρίτατα δὲ τὰ πλήθη ἐν παλλαϊκῷ ἑορταστικῷ συναγερμῷ κατέκλυσαν τὰς ὁδούς, σπεύδοντα ἵνα καταλάβωσι θέσιν τινὰ ἐν τοῖς τόποις, δι' ὧν θὰ διήρχετο ἡ πομπὴ τοῦ Βασιλέως καὶ τῶν ἐπισήμων μεταβαινόντων εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν διὰ τὴν ἐπίσημον δοξολογίαν, ἢ ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν Ὀλυμπίων, ἐν ᾧ ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου κ. Ἐμ. Ρέπουλης θὰ ἐξεφώνει τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας.

Ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις κατ' ἔκτακτον σύμπτωσιν ἐφέτος συνέπεσε νὰ συνεορτάζηται μετὰ τῆς ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ ἡ γ´ Κυριακὴ τῶν νηστειῶν, καθ' ἣν εἶναι ὡρισμένον νὰ τελῆται τὸ ἐτήσιον μνημόσυνον «τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν πεσόντων».

Περὶ τὴν 10 π. μ. εἰς τὸν ὑπερπλήρη ἐκ τοῦ κόσμου τῶν ἐπισήμων μητροπολιτικὸν ναὸν καταφθάνει ὑπὸ τὰς ἰαχὰς τοῦ λαοῦ ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεύς, Ὃν ὑποδέχονται ἐν τῷ νάρθηκι ὁ Πρωθυπουργὸς μετὰ τοῦ Μητροπολίτου, καὶ μετὰ τὴν εἴσοδον Αὐτοῦ εἰς τὸν ναὸν ἄρχεται ἡ δοξολογία, ᾗ ἐπισυνάπτονται εἰδικαὶ δεήσεις τοῦ Μητροπολίτου «ὑπὲρ τοῦ ἀγωνιζομένου Ἔθνους καὶ ὑπὲρ τοῦ δοθῆναι αὐτῷ βεβαίαν τὴν νίκην» καὶ «ὑπὲρ τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος πεσόντων καὶ σφαγιασθέντων μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης». Ἐπακολουθεῖ ἑορταστικὸν λογύδριον τοῦ Μητροπολίτου, ὅπερ δημοσιεύομεν ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος τεύχους, καὶ τὸ πολυχρόνιον τοῦ Βασιλέως, δι' οὗ καὶ περατοῦται ἡ δοξολογία.

Ὁ λαὸς συρρέει ἐκεῖθεν εἰς τὰ «Ὀλύμπια», ἅτινα εἶναι ἤδη ὑπερπλήρη. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Πρωθυπουργοῦ εἰς τὸ θεωρεῖον αὐτοῦ καὶ τοῦ ρήτορος τῆς ἡμέρας ἐπὶ τὸ σημαιοστόλιστον βῆμα προκαλεῖ θύελλαν χειροκρατημάτων καὶ ἐπευφημιῶν.

Ὁ λόγος τοῦ κ. Ρέπουλη ὑπῆρξεν ἀντάξιος τῆς μεγάλης ἡμέρας ὕμνος πρὸς τὸ αἰωνόβιον μεγαλεῖον τῆς φυλῆς καὶ πρὸς τὰ τιμαλφέστατα ἰδανικά, ὑπὲρ ὧν αὕτη μετὰ τῶν κραταιῶν Συμμάχων ἀγωνίζεται καὶ σήμερον. Ἡ μεγάλη ἡμέρα τῆς ἐθνεγερσίας ἦλθεν ὡς

φυσικὴ συνέπεια τῆς στυγερᾶς δουλείας. «Ἐρριζοῦτο», εἶπεν ὁ ῥήτωρ, «ὁ πόθος τῆς ἐλευθερίας ὑπὸ τὴν τυραννικὴν πίεσιν, καθὼς ὑπὸ τὸ στρῶμα τῆς χιόνος ὁ σπόρος τοῦ σίτου. Ἐρριζοῦτο ὁ πόθος, ὑπέβοσκε τὸ πῦρ, ἕως οὗ ἐβρόντησεν ἡ ἔκρηξις τῆς Ἁγίας Λαύρας, καὶ φλογοβόλον ἐξορμᾷ τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας, καὶ τινάσσεται πάλιν πάνοπλος ἡ Ἑλλάς...».

Ἡ τρισχιλιετὴς ἱστορικὴ σταδιοδρομία τῆς Ἑλλάδος ἐκχέεται ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ῥήτορος πρὸς τὸ ἀκροατήριον ὡς πάμφωτος φαντασμαγορία, ἐν ᾗ παρελαύνουσιν οἱ ἀείμνηστοι ἀγῶνες τῆς φυλῆς καὶ τῶν μεγάλων τέκνων της ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς ἀτελεύτητον σειρὰν πτώσεων καὶ ἀναστάσεων, θριάμβων καὶ περιπετειῶν, δι' ὧν ἀείζωος καὶ ἀδάμαστος καὶ πάντοτε ἑτοίμη εἰς νέους ἀγῶνας καὶ νέα παθήματα καὶ νέους θριάμβους διαβαίνει εἰς τὸ σημερινὸν φυσικὸν κατάντημα αὐτῆς, τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸν παγκόσμιον ἀγῶνα τοῦ δικαίου κατὰ τῆς ἀδικίας, τῆς ἐλευθερίας κατὰ τοῦ δεσποτισμοῦ, τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τῆς βαρβαρότητος. Καὶ ἐν πάσαις ταύταις ταῖς περιπετείαις καταφαίνεται ἡ αὐτὴ καὶ ἀναλλοίωτος αἰωνία Ἑλλάς, «πάντοτε ἀδάμαστος, πάντοτε ἡρωική, μικροτέρα πάντοτε εἰς δύναμιν ὅπλων τοῦ ἐχθροῦ, ὑπερτέρα πάντοτε εἰς ἀλκὴν ψυχῆς... φῶς, πολιτισμός, ἐλευθερία. Γέννημά της ὁ πολιτισμός, γέννημα καὶ θρέμμα της ἡ ἐλευθερία... τρόπαια ἡρωισμῶν τὰ βουνά της, κάτοπτρον μεγαλουργίας τὰ πελάγη της. Καὶ τῶν δασῶν της ἡ μουσικὴ καὶ τῶν κυμάτων της ὁ φλοῖσβος ὕμνος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν... καὶ ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ νότου ὁ ἀκατάπαυστος κτύπος τοῦ πολεμικοῦ σιδήρου ἀπὸ τὸν Ἄρην τὸν ἀήττητον, τὴν σιδηροφάγον πάντοτε Κρήτην...».

Καὶ τῶν ἀδιαλείπτων τούτων ἀγώνων ὑπέροχος ὁ χαρακτηρισμὸς ὡς πανελληνίων: «Ἠγωνίσθη σύσσωμος ὁ Ἑλληνισμὸς διὰ νὰ συσταθῇ τὸ πρῶτον ἐλεύθερον τοῦτο Κράτος. Ὅλος ὤθησε δι' ὅλων αὐτοῦ τῶν ὑλικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀπελευθερώσεως... Δὲν εἶναι βραβεῖον εἰς μέρος μόνον τῆς Ἑλλάδος ἡ κτηθεῖσα ἐλευθερία, καρπὸς κοινοῦ ἀγῶνος εἶναι, κοινῶν αἱμάτων τῆς ὅλης φυλῆς. Τὴν ἐξέθρεψαν μὲ τὸ αἷμά των, τὴν ἐστήριξαν μὲ τὰς θυσίας των, τὴν ἐγαλβάνισαν μὲ τὰ μαρτύριά των πάντες οἱ ὁπουδήποτε γῆς Ἕλληνες, ἡ φυλὴ ὁλόκληρος, σύμπαν τὸ Ἑλληνι-

κόν. Ἑνιαῖος ἦτο ὁ ἀγών, ἑνιαῖος ὁ πόθος, ἑνιαία ἡ πίστις, ἑνιαία ἡ ἐλπίς, διότι ἑνιαία εἶναι ἡ ὑπόστασις τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ, ἑνιαία καὶ ἡ τύχη αὐτοῦ».

Καὶ ἀπαράμιλλος ὁ ἐπίλογος:

«Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών!

»Θὰ σφυρηλατήσωμεν καὶ τὰ ὑνία μας εἰς λόγχας, καὶ τὰ δρέπανά μας εἰς σφαίρας, καὶ τὰς ἀξίνας μας εἰς ὅπλα, καὶ πάντα σίδηρον εἰς ὄργανον ἐκδικήσεως, καὶ τὴν ψυχήν μας εἰς ἀπόρθητον φρούριον ἐλευθερίας κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος! Μοχλοὶ σιδήρου ἂς γείνουν τῆς Ἑλλάδος αἱ χεῖρες, πυρίνη ρομφαία ἡ ψυχή της, κεραυνὸς τὸ βλέμμα της, θύελλα πυρὸς καὶ σιδήρου τὰ πάντα, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ, ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ὑπὲρ τῆς τιμῆς τοῦ Γένους τῶν Ἑλλήνων.

»Καὶ εἴθε, εἴθε! ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, ἂς ἐκταθῇ ἡ λόγχη τῶν Ἑλλήνων ἕως μακράν, παντοῦ, ὅπου ἐκτείνεται τῆς Ἑλλάδος τὸ δίκαιον, παντοῦ, ὅπου ἀκούεται στόνος τυραννουμένων ἀδελφῶν, παντοῦ, ὅπου κεῖνται τάφοι πεσόντων ὑπὲρ τῆς Πατρίδος καὶ ἀπὸ τοῦ βάθους αὐτῶν, αἰώνων βάθους, ἂς ἐξέρχεται ἡ ἱερὰ προσταγή: Καὶ ἐδῶ εἶναι Ἑλλάς!».

Μετὰ μεσημβρίαν ἐγένετο ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως ἐπιθεώρησις ὑπὸ τοῦ Βασιλέως περιστοιχιζομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, τοῦ Ἀρχιστρατήγου, τῶν ἀξιωματικῶν τῆς γαλλικῆς Ἀποστολῆς καὶ τῶν Ἑλλήνων σωματαρχῶν τοῦ παρατεταγμένου ἐν συνθέσει καὶ στολῇ ἐκστρατείας στρατοῦ τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν, ἀναριθμήτου λαοῦ παρακολουθοῦντος τὸ ὑπέροχον θέαμα ἀπὸ τῶν πέριξ λόφων καὶ τοῦ πεδίου. Μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν, ἐξ ἧς ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἀπεκόμισε τὰς ἀρίστας τῶν ἐντυπώσεων, ὁ στρατὸς παρήλασεν ἐν θαυμασίᾳ τάξει ἐνώπιον Αὐτοῦ, καὶ διὰ τῶν ὁδῶν Πατησίων, Πανεπιστημίου καὶ Κηφισίας κατηυθύνθη εἰς τοὺς στρατῶνας.

Ἡ Ἐθνικὴ ἑορτὴ ἐπανηγυρίσθη μεγαλοπρεπῶς καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, παρουσίᾳ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς παιδείας. Τὸν πανηγυρικὸν εἶπεν ὁ καθηγητὴς τῆς Νομικῆς σχο-

λῆς κ. Κ. Βασιλείου, διαλαβὼν «περὶ τῆς περὶ τοῦ δικαίου ἀντιλήψεως τῶν ἀνδρῶν τῆς Ἐπαναστάσεως».

ΤΟ ΓΡΗΓΟΡΙΑΝΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΕΝ Τῌ ΑΝΑΤΟΛῌ

Ἀπό τινων αἰώνων ὑφίσταται διαφορὰ ἡμερολογίου μεταξὺ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, ἐγένετο δὲ κατ᾽ αὐτὰς λόγος καὶ ἐν τῇ Βουλῇ περὶ εἰσαγωγῆς τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου παρ᾽ ἡμῖν, διότι ὁμολογουμένως παρουσιάζεται μεγάλη ἀνάγκη τῆς ἡμερολογιακῆς συμφωνίας. Δυστυχῶς ὅμως τὸ ζήτημα δὲν εἶναι τόσον ἁπλοῦν ὅσον συνήθως νομίζεται, θὰ ἦτο δὲ λίαν ἐνδιαφέρον ἴσως νὰ γνωσθῇ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ ἱστορία τοῦ ζητήματος καὶ νὰ προσαχθῶσιν αἱ ἐπ᾽ αὐτοῦ κρατοῦσαι σήμερον γνῶμαι τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐκ συμφωνίας τῶν ὁποίων τὸ ζήτημα δύναται καὶ πρέπει νὰ λυθῇ.

Α΄.

Εἶναι ἀξιοσημείωτον πρὸ παντὸς τὸ γεγονὸς ὅτι ἤδη κατὰ τὸν ιδ΄ αἰῶνα ἐγένετο παρ᾽ ἡμῖν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀπόπειρα μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου. Τὸ 1324 ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς († 1359) ἐξακριβώσας τὰς ἀνωμαλίας τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου προέτεινε τὴν διόρθωσιν αὐτῶν, ἀλλ᾽ ὁ τότε Αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ πρεσβύτερος (1288-1328) «προσήκατο μὲν καὶ ἥσθη τῇ ἀποδείξει τάχα δ᾽ ἂν καὶ ἐμέλησε τὴν διόρθωσιν αὐτίκα ἐπενεγκεῖν, ἀλλ᾽ ἵνα μὴ τοῦτο σύγχυσις μᾶλλον τοῖς ἀμαθέσι φανῇ καὶ μερισμὸν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπάγῃ, σεσιγημένον ἀφῆκε τὸ πρᾶγμα καὶ ὅλως ἀνεπιχείρητον»[1]. Τῷ 1371 ὁ μοναχὸς Ἰσαάκιος Ἀργυρὸς συνέγραψε περὶ διορθώσεως τοῦ κανονίου Πάσχα, ἀλλ᾽ ὁ σύγχρονος αὐτῷ Ματθαῖος Βλάσταρης ἐφοβεῖτο μήπως τοιαύτη καινοτομία οὐ μόνον δὲν δυνηθῇ νὰ διορθώσῃ τὰς ἐλλείψεις τοῦ ἡμερολογίου, «ἀλλὰ καὶ στάσεως οὐ με-

---

[1] *Νικηφόρου Γρηγορᾶ,* Ἱστορία, ἔκδ. Βόννης, σ. 364 ἑξ.

τρίας τῇ Ἐκκλησίᾳ γενήσεται πρόξενος»[1]. Τελευταῖος δὲ παρ' ἡμῖν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, κατὰ τοὺς μέσους χρόνους, ὁ Γεώργιος Πλήθων ἀνέλαβε, κατ' ἰδίαν ὅλως μέθοδον, τὴν διόρθωσιν τοῦ ἡμερολογίου, ἀλλ' αἱ σχετικαὶ αὐτοῦ γνῶμαι δὲν ἐγένοντο δεκταί, ἀνακοινωθεῖσαι πιθανῶς καὶ τοῖς ἐν τῇ Δύσει κατὰ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ διαμονὴν αὐτοῦ[2].

Ἀλλὰ κατὰ τὸν ιγ´ αἰῶνα ἐν τῇ Δύσει ὁ Βάκων († 1294) ὑπεδείκνυε τὴν ἀνάγκην τῆς διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου, μετὰ πάροδον δὲ πολλοῦ χρόνου ἐν τῇ ἐν Κωνσταντίᾳ Συνόδῳ (1417) ἐγένετο περὶ τοῦ ζητήματος τούτου λόγος[3]. Τῷ 1475 μεταβὰς εἰς Ῥώμην ὁ διάσημος μαθηματικὸς Ἰωάννης Μύλλερ ἐπελήφθη τῆς διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου, ἀλλὰ ταχέως τελευτήσας οὐδὲν κατώρθωσεν. Ἐν ταῖς ἐν Λατερανῷ (1513) καὶ ἐν Τριδέντῳ (1553) Συνόδοις συνεζητήθη καὶ πάλιν τὸ περὶ τοῦ ἡμερολογίου ζήτημα, ἕως οὗ τέλος ὁ Πάπας Ῥώμης Γρηγόριος ιγ´ (1572-1585) τῇ συνεργασίᾳ πολλῶν μαθηματικῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἀλουϊσίου Λιλίου[4] ἀπεφάσισε νὰ προβῇ εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἡμερολογίου. Κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν γνώμην αὐτῶν ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία, ἥτις κατὰ τὸ ἔτος τῆς συγκροτήσεως τῆς Α´ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (325) συνέπεσε τῇ 21 Μαρτίου, σὺν τῷ χρόνῳ, ἕνεκα λάθους τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, συνέπεσε τῷ 1582 τῇ 11 Μαρτίου, ὑπολειφθεῖσα κατὰ 10 ἡμέρας. Διότι κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον ἡ διάρκεια τοῦ ἔτους εἶναι μεγαλυτέρα τῆς τοῦ τροπικοῦ ἔτους κατὰ 11 λεπτὰ τῆς ὥρας, ὁρισθέντος ὅτι ὁ ἥλιος πληροῖ τὸν ἐνιαύσιον αὐτοῦ δρόμον εἰς 365 ἡμέρας καὶ 6 ὥρας οὐχὶ δὲ εἰς 365 ἡμέρας 40 πρῶτα λεπτὰ καὶ 50 περίπου δεύτερα. Ὥστε ἡ ἀρχὴ ἑκάστης τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους συμπίπτει βαθμηδὸν ἐνωρίτερον τῆς ἡμερομηνίας τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Ἐντὸς 400

---

[1] *K. Krumbacher,* Ἱστορία τῆς Βυζαντηνῆς Λογοτεχνίας, μετάφρ. Γ. Σωτηριάδου, ἐν Ἀθήναις 1900, Β, 399. 433. *Ῥάλλη* καὶ *Ποτλῆ,* Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, Ϛ´, 422.

[2] *C. Alexander,* Πλήθωνος νόμων συγγραφῆς τὰ σωζόμενα, Paris 1858, σ. 58 ἑξ. 444 ἑξ.

[3] *Mansi,* Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio, XXVIII, 370-381.

[4] Aloigi Ligli (Aloysius Lilius).

ἐτῶν συμπίπτει ἐνωρίτερον κατὰ 3 περίπου ἡμέρας. Οὕτως ὑπελογίσθη ὅτι κατὰ τὸν ιϛ΄ αἰῶνα, μετὰ πάροδον 12 αἰώνων ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία ὑπεχώρησεν εἰς τὴν 11 Μαρτίου. Τούτου ἕνεκα ἀπεφασίσθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Πάπα Γρηγορίου ὅπως ἡ 4 Ὀκτωβρίου 1582 θεωρηθῇ ὡς 15 Ὀκτωβρίου καὶ ἑπομένως διὰ προσθήκης 10 ἡμερῶν ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία τοῦ ἑπομένου ἔτους 1583 συμπέσῃ τῇ 11 Μαρτίου ἀντὶ τῆς 21 Μαρτίου, ἀναλόγως δὲ κανονισθῇ καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα. Πρὸς πρόληψιν τῆς ὑποχωρήσεως τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας διέταξεν ὁ Πάπας ὅπως ἀνὰ τέσσαρας αἰῶνας τρία ἔτη δίσεκτα θεωρῶνται κοινά, καὶ δὴ τὰ μὴ διὰ τοῦ 4 διαιρούμενα ἔτη τῶν συμπεπληρωμένων ἑκατονταετηρίδων, ἤτοι 1700, 1800, 1900, 2100 καὶ ἑξῆς[1].

Ἡ μεταρρύθμισις αὕτη τοῦ ἡμερολογίου μὴ οὖσα μαθηματικῶς καὶ ἀστρονομικῶς ἀπηλλαγμένη σφαλμάτων δὲν ἠδυνήθη νὰ παρακάμψῃ καὶ τὰς δυσχερείας, ἃς οἱ Ἕλληνες κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἀποπειρώμενοι νὰ διορθώσωσι τὸ ἡμερολόγιον συνῃσθάνοντο, διότι προσέκρουσεν εἰς ὡρισμένας ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Ἀλλ᾽ ἐκτὸς τούτου ἡ μεταρρύθμισις τοῦ ἡμερολογίου γενομένη αὐθαιρέτως ὑπὸ τοῦ Πάπα Ρώμης, ἄνευ συνεννοήσεως μετὰ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν, προυκάλεσεν ἁπανταχόθεν σφοδρὰς διαμαρτυρίας. Τὰ Προτεσταντικὰ κράτη, μετὰ πολλοὺς ἐσωτερικοὺς ἀγῶνας, ἀπεδέχθησαν αὐτήν, πολλῷ μᾶλλον ὅτι ἐχρησιμοποιήθη, δυστυχῶς, ὑπὸ τοῦ Πάπα καὶ ὡς προσηλυτευτικὸν μέσον, οὕτω δ᾽ ἐν Γερμανίᾳ τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον ἐπεκράτησε τῷ 1700, ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1752 καὶ ἐν Σουηδίᾳ τῷ 1753. Μόνον ἡ Γαλλία, ἡνω-

---

[1] *Γερμ. Καραβαγγέλη*, Ἐπιστημονικὴ ἱστορικὴ διατριβὴ περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Ἐν ΚΠόλει 1894, σ. 117 ἑξ. *Κυριακοῦ Λαμπρύλλου*, Περὶ τοῦ νέου ἡμερολογίου καὶ τοῦ καταλλήλου ἢ μὴ τῆς παρ᾽ ἡμῖν ἐφαρμογῆς, «Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον» Βρετοῦ, ϛ΄, 1866, σ. 125 ἑξ. *Νικολάου Τ. Βουλγάρεως*, Ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, «Ν. Ἡμέρα» Τεργέστης, ΚΒ΄, 1896, ἀριθ. 1121 ἑξ. *Κ. Σάθα*, Βιογραφικὸν σχεδίασμα περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου β΄, ἐν Ἀθήναις 1870, σ. ξγ΄ ἑξ. Πρβλ. *Κ. Θ. Παγώνη*, Συμβολὴ εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, «Νέα Ζωὴ» Ἀλεξανδρείας, Γ, 1907, σ. 506 ἑξ. *Piper-Zöckler*, Kalender christlicher, ἐν *Herzog-Hauck*, Realencyklopädie für prot. Theologie und Kirche³, IX, 722-724.

μένη θρησκευτικῶς μετὰ τοῦ Πάπα, παρεδέχθη πρὸ τῶν ἄλλων τὸ ἡμερολόγιον.

Ὁ Πάπας Γρηγόριος ἠθέλησε νὰ ἐπιβάλῃ τὸ νέον ἡμερολόγιον καὶ ἐπὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς. Πρὸς τοῦτο ἀπέστειλεν εἰς ΚΠολιν δύο Ἕλληνας, τὸν Μιχαὴλ Ἔπαρχον, υἱὸν τοῦ γνωστοῦ λογίου Κερκυραίου Ἀντωνίου Ἐπάρχου καὶ τὸν Ἰωάννην Βοναφέα, κομιστὰς ἐπιστολῆς καὶ δώρων πρὸς τὸν Πατριάρχην ΚΠ. Ἱερεμίαν β´ (1572-9, 1580-4, 1586-95). Ὁ ἐν Ρώμῃ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐνετίας Λεονάρδος Δονᾶτος ἐν ἐκθέσει αὐτοῦ ἀπὸ 12 Φεβρουαρίου 1583 πρὸς τὴν Ἐνετικὴν Ἀρχὴν ἀφηγεῖται τὰ ἑξῆς περὶ τῆς παπικῆς ταύτης ἀποστολῆς· «Ἀφίκοντο δύο Ἕλληνες εὐπατρίδαι, νέοι λίαν πεπαιδευμένοι, ἀμφότεροι ὑπήκοοι τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος· τούτων ὁ μὲν καλεῖται Ἔπαρχος, υἱὸς τοῦ ποτὲ Ἀντωνίου τὰ μάλιστα διαπρέψαντος ἐπὶ παιδείᾳ, ὁ δ' ἕτερος Βοναφεύς, Ζακύνθιος, ὁμοίως πεπαιδευμένος περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἐπὶ μακρὸν διατρίψας παρὰ τῷ ἐν ΚΠόλει Πατριάρχῃ τῶν Ἑλλήνων. Τούτους προσεκάλεσεν ἡ Α. Ἁγιότης (ὁ Πάπας) ὅπως ἐξαποστείλῃ εἰς ΚΠολιν ἵνα διαθέσωσι καὶ καταπείσωσι τὸν Πατριάρχην πρὸς παραδοχὴν τοῦ νέου ἡμερολογίου, προβλέπουσα ὅτι ἂν μὴ τοῦτο κατορθωθῇ ἐνδέχεται νὰ ἐπέλθῃ μεγαλύτερος ὁ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν χωρισμός. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἐδόθησαν αὐτοῖς πολλαὶ πληροφορίαι ἵν' ἀποδείξωσιν εἰς τὸν Πατριάρχην ὅτι ἡ διόρθωσις εἶναι ὀρθὴ καὶ φυσική, ἑπομένως ὀφείλει οὗτος νὰ πεισθῇ καὶ παραδεχθῇ αὐτήν. Ἐπὶ τέλους ἡ Α. Ἁγιότης ἵνα διαθέσῃ τὸν εἰρημένον Πατριάρχην πρὸς εὐμενῆ τῶν ἀπεσταλμένων ὑποδοχὴν συνῄνεσε νὰ γράψῃ αὐτῷ διὰ βραχέων, συνιστῶν τὴν ὑπόθεσιν, περὶ ἧς οὗτοι διὰ μακρῶν θὰ λαλήσωσι. Μεγάλη δ' ἀνεφύη δυσκολία ὡς πρὸς τὸν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τίτλον, ἕνεκα τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ Πατριάρχου τῶν Ἑλλήνων. Ἀπεφασίσθη ν' ἀποδοθῇ αὐτῷ τίτλος μὴ προσβάλλων ἀμφότερα τὰ μέρη καὶ οὕτως ἐπεγράφη: Venerabili fratri Patriarchae Constantinopolitano (τῷ σεβαστῷ ἀδελφῷ Πατριάρχῃ ΚΠόλεως) ἄνευ οὐδενὸς ἑτέρου· διότι ἐκρίθη ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Πάπα ἀποδιδόμενος αὐτῷ τίτλος ἦτο ἀρκοῦσα ἱκανοποίησις. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὅπως τὸν εὐχαριστήσῃ καὶ δείξῃ ὅτι περὶ πολλοῦ ποιεῖται αὐτὸν ἡ Α. Ἁγιότης καλῶς ποιοῦσα πέμπει αὐτῷ διὰ τῶν ρηθέντων ἀπεσταλμένων καὶ

δῶρα, ἤτοι ὡραῖον ἐσταυρωμένον χρυσοῦν καὶ εἰρήνην λιθοκόλλητον ἐξόχου ὡραιότητος. Ὡς δέ μοι εἶπον οἱ προμνημονευθέντες εὐπατρίδαι ἐχορηγήθησαν αὐτοῖς καὶ τὰ ὁδοιπορικὰ ἔξοδα. Εἷς αὐτῶν ὁ Κερκυραῖος Ἔπαρχος, ὅστις ὡς φαίνεται ἔχει εὐχέρειαν περὶ τὸ διαπραγματεύεσθαι, μὲ ἠρώτησεν ἂν κρίνω συντελεστικὸν ὁ Κλῆρος τῆς Κερκύρας καὶ Ζακύνθου νὰ παρακαλέσῃ καὶ παρακινήσῃ τὸν ῥηθέντα Πατριάρχην ν' ἀποδεχθῇ χάριν τῆς εὐκολίας αὐτοῦ τὴν προκειμένην διόρθωσιν, ἵνα μὴ ἐπικρατῇ τοσαύτη ἀπὸ τῶν Λατίνων διάστασις. Ἐγὼ δὲ ἀπήντησα ὅτι ἐπειδὴ ὁ Πατριάρχης ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως δὲν θεωρῶ συντελεστικὴν τὴν μετὰ τοῦ Κλήρου τῶν νήσων συνεννόησιν· προσέτι παρετήρησα ὅτι πρέπει περὶ τούτου νὰ ἐρωτηθῇ ἡ Ὑμετέρα Γαληνότης καὶ οὐχὶ ἐγώ, ὅστις εἶμαι ὑπουργὸς αὐτῆς καὶ δὲν ἐννοῶ τοιαῦτα θρησκευτικὰ ζητήματα, ἅτινα εἰς οὐδένα ἐνδιαφέροντα πρέπει ν' ἀφεθῶσιν ὅπως βαδίσωσι τὴν μέχρι τοῦδε διαγεγραμμένην ὁδόν, εἰ καὶ τὸ προκείμενον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς φυσικὴ καὶ οὐχὶ ὡς δογματικὴ ὑπόθεσις»[1].

Ἐκ τῆς σπουδαίας ταύτης ἀνακοινώσεως τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἐνετοῦ ἀντιπροσώπου καταφαίνεται πρώτιστα πάντων ὅτι ὁ Πάπας προέβλεπε τὰς ἐνδεχομένας ἀνωμαλίας ἐκ τῆς μὴ παραδοχῆς τοῦ ἡμερολογίου ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων. Πρὸς ἀπόκτησιν δὲ τῆς εὐνοϊκῆς τοῦ Πατριάρχου διαθέσεως μετὰ πολλὰς διασκέψεις ἀποφασίζεται νὰ γραφῇ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολή, ἧς τὸ περιεχόμενον ἐν μέρει μόνον δύναται νὰ γνωσθῇ ἐκ τῆς φερομένης ἀπαντήσεως τοῦ Πατριάρχου. Ἐν αὐτῇ φαίνεται ὅτι ὁ Πάπας ἔγραφεν οὐ μόνον περὶ τοῦ ἡμερολογίου, ἀλλὰ καὶ συνέχαιρε τῷ Πατριάρχῃ ἐπὶ ταῖς ἀποκρίσεσι πρὸς τοὺς καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης, ἀποκρούσαντι αὐτοὺς ὡς Προτεστάντας. Διὰ τούτου ὑπεδήλου ὁ Πάπας ὅτι μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει πλήρης συμφωνία, ἀφοῦ ἀμφότεραι συναποκρούουσι τὸν Προτεσταντισμόν. Τὰ δὲ πρὸς ἀποστολὴν εἰς ΚΠολιν ἐκλεγέντα πρόσωπα ἦσαν κατάλληλα διὰ τὰ σχέδια τοῦ Πάπα. Τούτων ὁ Μιχαὴλ Ἔπαρχος ἤδη

---

[1] Παρὰ *Κ. Σάθα*, ἔνθ' ἀνωτ. σ. ξη'. Πρβλ. *E. Legrand*, Bibliographie hellénique, ou description raisonnée des ouvrages publiés en grec par les Grecs au XV et XVI siècles, Paris 1885, II, 211.

ἐζήτει, ὡς εἴδομεν, παρὰ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἀντιπροσώπου τῆς Ἑνετίας περὶ εἰσαγωγῆς τοῦ ἡμερολογίου εἰς τὴν ἑνετοκρατουμένην ἑλληνικὴν Ἑπτάνησον, ὁ δὲ Ἰωάννης Βοναφεὺς ἦτο προσωπικῶς γνώριμος τῷ Πατριάρχῃ, διότι οὐ μόνον ἐν ΚΠόλει διέτριψε μαθητὴς χρηματίσας τοῦ Ἰωάννου Ζυγομαλᾶ ἀλλὰ καὶ ζήτημά τι ἐκκλησιαστικὸν τῆς Ζακύνθου διεξήγαγε παρὰ τῷ Πατριάρχῃ [1]. Οἱ ἀπεσταλμένοι κομίζοντες καὶ παπικὰ δῶρα πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ πολλοὺς ἡνωμένους μετὰ τῆς Ῥώμης ἀντιπροσωπεύοντες Ἕλληνας μετέβαινον εἰς ΚΠολιν γενικώτερον ἐπιδιώκοντες σκοπὸν διὰ τοῦ νέου ἡμερολογίου, τὴν ἕνωσιν τοῦ Πατριάρχου μετὰ τοῦ Πάπα.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο μανθάνομεν ἐκ σπουδαιοτάτης ἀνακοινώσεως τοῦ ἐν Ἑνετίᾳ Γάλλου πρεσβευτοῦ De Maisse πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Ἑρρῖκον γ´ (1574-1589) ἔχουσαν ὡς ἑξῆς:

«Ὁ ἐνταῦθα (ἐν Ἑνετίᾳ) λεγᾶτος τοῦ Πάπα ἐκόμισέ μοι ἐπιστολὴν τοῦ καρδιναλίου De Côme, δι᾽ ἧς οὗτος ἔγραψεν αὐτῷ ἵνα παρακαλέσῃ με περὶ παραχωρήσεως διαβατηρίων εἰς δύο Ἕλληνας ἀνατολικούς, οὓς ἡ Α. Ἁγιότης μετὰ δώρων ἀποστέλλει πρὸς τὸν Πατριάρχην ΚΠόλεως, ὅπως παρακαλέσωσιν αὐτὸν νὰ δεχθῇ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἡμερολογίου, ὁμοίως τῇ λοιπῇ χριστιανωσύνῃ. Ἡ ἐπιστολὴ προστίθησιν ὅτι ἡ Α. Ἁγιότης ἔχει τὴν βεβαιότητα ὅτι δὲν θὰ παρουσιάσω δυσχέρειάν τινα καὶ ὅτι ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης θὰ εὕρῃ τοῦτο ἄριστον, ὡς ἀποβλέπον εἰς τὸ κοινὸν καλὸν τῆς χριστιανωσύνης. Ἀντιπαρετήρησα ὅτι τοιαύτη διαπραγμάτευσις θὰ προκαλέσῃ νῦν μέγαν φθόνον καὶ φοβοῦμαι ὅτι, ἂν ἀνακαλυφθῶσιν (οἱ δύο Ἕλληνες) θὰ διακινδυνεύσωσι τὴν ζωὴν αὐτῶν. Μοὶ ἔκαμε τοιαύτην ἐπίμονον παράκλησιν, ὥστε δὲν ἠθέλησα ν᾽ ἀρνηθῶ, ἔπραξα ὅμως τοῦτο μετὰ τῆς ἐπιφυλάξεως ὅτι ἔδωκα διαβατήρια οὐχὶ ὡς πρὸς ὑπαλλήλους τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, ἀλλ᾽ ὡς πρὸς ὑπηρέτας μου. Ἤκουσα ὅτι ἡ Α. Ἁγιότης ἔγραψε πρὸς τὸν κ. Germigny. *Διανοεῖται ὁ ἅγιος Πατὴρ ἡμῶν διὰ τοῦ μέσου τούτου νὰ προσπαθήσῃ ὅπως λάβῃ παρὰ τοῦ Πατριάρχου τὴν ἀναγνώρισιν ταύ-*

---

[1] *E. Legrand,* ἔνθ᾽ ἀνωτ. II, 210. Πρβλ. *Κ. Σάθα,* Νεοελληνικὴ Φιλολογία, ἐν Ἀθήναις 1868, σ, 230. *Ν. Κατραμῆ,* Φιλολογικὰ ἀνάλεκτα Ζακύνθου, ἐν Ζακύνθῳ 1880, σ. 184. 288.

την καὶ ὑποταγὴν ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, ἵνα χρησιμοποιήσῃ αὐτὴν ὅταν παραστῇ ἀνάγκη, ὅθεν ἐζήτησε τὴν ὑπηρεσίαν τῶν δύο τούτων Ἑλλήνων, ἀνθρώπων εὐφυῶν καὶ πεπαιδευμένων ὑποσχεθέντων αὐτῷ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἐνδέχεται νὰ προέλθῃ τις σύγχυσις καὶ ἂν ἀνακαλυφθῶσι νὰ βλάψωσι τὰς ὑμετέρας ὑποθέσεις ἐν τῇ Ἀνατολῇ, προειδοποίησα τὸν κ. Germigny ἵνα προφυλαχθῇ καὶ μὴ ἐπιμείνῃ ἄλλως πως εἰς τὸ διαβατήριον τοῦτο» [1].

Ἐκ τῶν περιέργων τούτων λεπτομερειῶν καταφαίνεται πῶς εἰργάζετο ὁ Πάπας Γρηγόριος καὶ τίνα ἐλάμβανε μέτρα ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν σχεδίων αὐτοῦ, ἅτινα ἀπεσκόπουν εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ Πατριάρχου ΚΠόλεως ὑπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης. Βεβαίως ἡ τροποποίησις τοῦ ἡμερολογίου δὲν εἶχεν ἀρχικῶς προσηλυτευτικὸν σκοπόν, ἀλλὰ πρὸς τοιοῦτον ἐχρησιμοποιήθη σκοπὸν παρὰ Πάπα Ρώμης δραστηριώτατα ἐργασθέντος ἵνα προσηλυτεύσῃ τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολήν.

Πότε δ᾽ ἔφθασαν εἰς ΚΠολιν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Πάπα καὶ τίνα ὑποστήριξιν παρέσχεν αὐτοῖς ὁ Γάλλος Πρέσβυς Germigny δὲν εἶναι γνωστόν. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι πρὸ τῆς ἀφίξεως ἔτι αὐτῶν εἰς ΚΠολιν οἱ ἡμέτεροι διετέθησαν δυσμενῶς κατὰ τῆς ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν παρὰ τοῦ Πάπα γενομένης μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου. Τὴν τροποποίησιν δ᾽ ἐπληροφορήθησαν ἐκ σχετικῶν προτάσεων τοῦ ἐν ΚΠόλει Βαΰλου τῆς Ἐνετίας ὅπως εἰσαχθῇ τῇ ἀδείᾳ τοῦ Πατριάρχου τὸ νέον ἡμερολόγιον εἰς τὰς τοῦ Ἰονίου καὶ τὰς λοιπὰς ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κατεχομένας ἑλληνικὰς νήσους. Αἱ προτάσεις διεβιβάσθησαν ἐκ μέρους τοῦ Δόγη τῆς Ἐνετίας, δὲν εἶναι δ᾽ ἀπίθανον ὅτι ταύτας προυκάλεσεν εἰς Ἐνετίαν ἐκ Ρώμης μεταβὰς ὁ Μιχαὴλ Ἔπαρχος. Ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας ἔγραψε πρὸς τὸν Δόγην τῆς Ἐνετίας ἐπιστολὴν μαρτυροῦσαν ὅτι αἱ πρῶται ἐντυπώσεις τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς τροποποιήσεως τοῦ ἡμερολογίου δὲν ἦσαν εὐχάριστοι. Ὁ Πατριάρχης γράφων πρὸς τὸν Δόγην, τὸν «Γαληνότατον Πρίγκηπα τῶν κλεινῶν Βενετιῶν, Κύριον Κύριον Νικόλαον Νταπόντε, υἱὸν κατὰ πνεῦμα ἀγαπητὸν» αὐτοῦ, λέγει ὅτι ἐδήλωσεν εἰς

---

[1] *E. Legrand,* ἔνθ᾽ ἀνωτ. II, 291-2.

τὸν ἀντιπρόσωπόν του «περιφανέστατον Βαΐουλον Τζουὰν Φράντζον Μουρεζίνην» ὅτι δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ παραδοχὴ τοῦ ἡμερολογίου ἕνεκα πολλῶν λόγων οὓς αὐτῷ ἀνέπτυξεν. Ἐπειδὴ δὲ γνωρίζει ὅτι ὁ Δόγης εἶναι «φιλόχριστος καὶ *φιλέλλην*» γράφει καὶ πρὸς αὐτὸν προκαλῶν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὰς προκαλουμένας διὰ τῆς τροποποιήσεως τοῦ ἡμερολογίου νέας ἀνωμαλίας καὶ συγχύσεις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Προτείνει λοιπὸν ὅπως οἱ μὲν Ἕλληνες τῆς Κρήτης, τῶν Ἰονίων καὶ τῶν λοιπῶν νήσων τηρῶσι τὰ ἤθη αὐτῶν καὶ ἔθιμα, οἱ δὲ Λατῖνοι τὰ ἑαυτῶν, διότι ἡ μὲν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία διακρατεῖ τὰ παραδοθέντα αὐτῇ ἡ δὲ Δυτικὴ ὡς θέλει καὶ βούλεται. «*Ἄλλως γὰρ ποιῆσαι οὐκ ἔχομεν, παντὸς Πατριάρχου τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν κανόσι καὶ νόμοις ὀφείλοντος ὑποκεῖσθαι καὶ παραδόσεσιν ἐκκλησιαστικαῖς*». Ἡ ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα καθωρίσθη ἤδη ὑπὸ τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ μεταβληθῇ. Τὰς λεπτομερείας ἠδύνατο νὰ μάθῃ ὁ Δόγης ἐκ τοῦ ἐν Ἑνετίᾳ Πατριαρχικοῦ Ἐπιτρόπου, Μητροπολίτου Φιλαδελφείας Γαβριὴλ Σεβήρου. Εἰπὼν δὲ ὁ Πατριάρχης ὅτι δὲν θεωρεῖ ἑαυτὸν ὑπέρτερον τῶν κανόνων Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἵνα μεταβάλῃ αὐτοὺς καὶ ὅτι σκοπὸς τῶν Πατέρων διαταξάντων τὰ τοῦ Πάσχα ἦτο νὰ μὴ συνεορτάζωσιν οἱ Χριστιανοὶ μετὰ τῶν Ἰουδαίων τὸ Πάσχα, ἐπάγεται· «ἐπεὶ δὲ χάριτι Θεοῦ μέχρι τοῦ νῦν παλαιά τε καὶ νέα Ρώμη καλῶς τὸν ἕνα Χριστὸν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ συνεώρταζεν, ὡς ἅπαξ αὐτοῦ παθόντος, τίνος ἕνεκα ἡ σύγχυσις αὕτη καὶ τὸ *παγκόσμιον σκάνδαλον* τῶν ἀκουομένων δέκα ἡμερῶν;» Κατὰ τὸν Πατριάρχην ἀστρονομικῶς δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ γνώμη, ἐφ᾽ ἧς ἐστηρίχθη ἡ μεταρρύθμισις τοῦ ἡμερολογίου, διότι τὸ πολὺ ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ διαφορὰ οὐχὶ *δέκα*, ἀλλ᾽ ἓξ μόνον ἡμερῶν, ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς συγκροτήσεως τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου μέχρι τέλους τοῦ ις΄ αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ ἂν εἶναι πραγματικὴ ἡ διαφορὰ αὕτη προκαλοῦσα ἀνωμαλίαν τινὰ χρονολογικὴν οὐδαμῶς λυμαίνεται τὴν εὐσέβειαν, «ὅθεν οὐδὲ μετατρέπειν δεῖ τὸν τῶν ἁγίων Πατέρων κανόνα καὶ καινοτομεῖν καὶ εἰς αἰτίαν στάσεως τὰς Χριστοῦ Ἐκκλησίας κινεῖν· εἴπερ ἀληθείᾳ καὶ θείῳ πνεύματι περὶ ἀναγκαίων κυρίως ἐσκόπουν πολλὰ ἄλλα εἰσὶ τὰ ψυχωφελῆ καὶ οὐχὶ τὰ παίγνια τῶν ὡρολογίων τούτων, οὐδὲν ὄντων».

Ταῦτα ἔγραφεν ὁ Πατριάρχης προσεπευχόμενος τῷ Δόγῃ ὑγείαν καὶ τὴν τῶν ἐφετῶν ἐκπλήρωσιν [1].

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Πατριάρχου χαρακτηρίζει ὡς ἄριστα τὴν θέσιν, ἣν εὐθὺς ἀμέσως κατέλαβεν ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπέναντι τῆς γρηγοριανῆς τροποποιήσεως τοῦ ἡμερολογίου. Θεωρεῖται αὕτη ὑπ᾽ αὐτῆς ὡς μία τῶν πολλῶν καινοτομιῶν τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης, «παγκόσμιον σκάνδαλον» καὶ αὐθαίρετος τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων καταπάτησις. Ὁμολογεῖ μὲν ὁ Πατριάρχης ὅτι ἀστρονομικῶς ἐξεταζόμενον τὸ κρατοῦν Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένον σφαλμάτων. Τοῦτο δὲ σημαίνει ὅτι ἅμα τῷ ἀκούσματι τῆς γενομένης ἐν Ρώμῃ μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου οἱ ἡμέτεροι ἐν ΚΠόλει καὶ ἀλλαχοῦ προέβησαν εἰς σχετικὰς μελέτας. Λαμβάνει δ᾽ ἀφορμὴν ὁ Πατριάρχης νὰ ἐξάρῃ τὴν ἐμμονὴν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὰ παραδεδομένα καὶ νὰ ψέξῃ τὰς συνεχεῖς ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ μεταβολὰς διὰ παπικῶν θεσπισμάτων ἄνευ γνώμης καὶ εἰδήσεώς τινος τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν γινομένας. Ἡ τροποποίησις τοῦ ἡμερολογίου, κατὰ τὸν Πατριάρχην, δὲν εἶναι ζήτημα μόνον ἀστρονομικόν, ἀλλὰ καὶ ἐκκλησιαστικόν, διότι σχετίζεται πρὸς τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, ὅθεν δὲν ἐδικαιοῦτο μόνος ὁ Πάπας νὰ τροποποιήσῃ τὸ ἡμερολόγιον θεωρῶν ἑαυτὸν ὑπέρτερον τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ὥστε ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν διετέθη εὐμενῶς πρὸς τὴν γενομένην τροποποίησιν τοῦ ἡμερολογίου. Ἴδωμεν δὲ τὰς περαιτέρω σχετικὰς αὐτῆς ἐνεργείας.

Ἀρχιμ. ***Χρυσόστομος Παπαδόπουλος.***

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἡ Α. Σ. ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Καντερβουρίας καὶ Πρωθιεράρχην πάσης Ἀγγλίας τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα.

«Ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει μου ὡς μητροπολίτου Ἀθηνῶν καὶ Προέδρου τῆς ἐν Ἑλλάδι αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας προάγομαι ἀπευθῦναι ἀδελφικὴν ἐν Χριστῷ

---

[1] *Σοφοκλέους Οἰκονόμου,* Βίος Γρηγορίου, Μητροπολίτου Εἰρηνουπόλεως καὶ Βατοπαιδίου, Ἀθῆναι 1860, σ. 58. *Ἰ. Βελούδου,* Χρυσόβουλλα καὶ γράμματα τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν κτλ. Βενετία 1893, σ. 12-19. *Κ. Σάθα,* Σχεδίασμα, σ. 26-28. Πρβλ. *Μελετίου* Ἀθηνῶν, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, ἐν Βιέννῃ 1783-4, Γ', 402.

πρόσρησιν τῇ Ὑμετέρᾳ Σεβασμιότητι καὶ δι' Αὐτῆς πᾶσι τοῖς Ἐπισκόποις τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, μεθ' ἧς παλαιοὶ συνδέουσιν ἀγάπης δεσμοὶ τὴν κατ' ἀνατολὰς ἁγιωτάτην Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν.

Δράττομαι δ' ἅμα τῆς εὐκαιρίας ὅπως διαπιστώσω τὴν ταυτότητα τῶν ἀντιλήψεων ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῆς ἱερότητος τῶν ἀρχῶν τοῦ διεξαγομένου ἀγῶνος ὑπὲρ τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀτόμων καὶ ἐθνῶν, διατρανώσω δὲ τὸν θαυμασμὸν τοῦ πληρώματος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἐθελοθυσίαν τῶν Ἄγγλων στρατιωτῶν, ἀγωνιζομένων πρὸς ἐπίτευξιν διαρκοῦς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, ὑπὲρ ἧς αἱ ἅγιαι τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαι διηνεκῶς δέονται πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν τῆς εἰρήνης».

— Ἀπενεμήθη εἰς τὸν Π. Μητροπολίτην Ἀθηνῶν κ. Μελέτιον ὁ ἀργυροῦς Σταυρὸς μετ' ἀμέσου προαγωγῆς εἰς τὸν χρυσοῦν Σταυρὸν καὶ εἰς τὸν Σταυρὸν τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ Β. Τάγματος τοῦ Σωτῆρος.

Ἱερὰ Σύνοδος.

Πεπραγμένα τῆς συνεδρίας τῆς 26 Μαρτίου. — Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ Π. Μητροπολίτου τὸ κείμενον τηλεγραφήματος ἀποσταλέντος ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπον Καντερβουρίας.

— Ἐξ ἀφορμῆς αἰτήσεως διαζευχθέντων ὅπως ἐπανέλθωσιν εἰς γάμου κοινωνίαν ἡ Ἱ. Σ. ἀποφαίνεται ὅτι οὐχὶ ὀρθῶς ἕως τοῦδε ἐπὶ τοιούτων περιπτώσεων ἐπανελαμβάνετο τὸ μυστήριον τοῦ γάμου καὶ ὅτι δέον τοῦ λοιποῦ νὰ τηρῆται ἡ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκκλησίαις ἰσχύουσα τάξις καθ' ἣν οἱ μὲν διαζευχθέντες ἐμφανίζονται ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ Ἐπισκόπου, ὁ δ' Ἐπίσκοπος ἀναγινώσκων ἐπ' αὐτῶν κατάλληλον εὐχὴν συντάσσει πρᾶξιν, ἣν καταχωρίζων ἐν τῷ κώδικι τῆς Ἐπισκοπῆς ἐπαναδίδει ἐν ἀντιγράφῳ εἰς τοὺς ἐπαναζευχθέντας.

— Ἐξεδικάσθη κατ' ἔφεσιν μήνυσις κατὰ Μελετίου Παπανδρέου ἱεροδιακόνου Πρωτοκολλητοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπὶ σκανδαλώδει ἀναμίξει εἰς ἔκδοσιν ἀδείας γάμου καὶ ἐτιμωρήθη διὰ παύσεως ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ διὰ πενταετοῦς ἀργίας καὶ ἰσοχρόνου περιορισμοῦ ἐν μονῇ τῆς Εὐβοίας.

Πεπραγμένα τῆς συνεδρίας τῆς 28 Μαρτίου. — Δοθείσης πληροφορίας ὅτι Χασουράκης τις ἐχειροτοτήθη διάκονος ἐν Ἀθήναις ἄνευ κανονικῆς ἀδείας ἀπεφασίσθη νὰ κληθῇ ἐνώπιον τῆς Ἱ. Συνόδου, ὅπως ἐξηγήσῃ τὰ κατὰ τὸν σκοπὸν καὶ τὸν τρόπον τῆς χειροτονίας του.

— Ἐξ ἀφορμῆς σωρείας αἰτήσεων περὶ παροχῆς ἀδείας πρὸς τέλεσιν γάμων ἐπὶ τῶν βαθμῶν ε' ἐξ ἀγχιστείας καὶ ς' ἐξ αἵματος ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ἐν μακρᾷ αὐτοῦ ἀγορεύσει ἀνακεφαλαιώσας τὰ κρατοῦντα ἐν τῇ πράξει τῆς Ἐκκλησίας παρ' ἡμῖν τε καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις ἐπὶ τῶν βαθμῶν τούτων καὶ ἀποδείξας ὅτι ἡ ἐπ' αὐτῶν οἰκονομία τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ἔχει λάβῃ τοσαύτην εὐρύτητα ὥστε νὰ θεωροῦνται ὡς ἐν ἀπραξίᾳ διατελοῦσαι αἱ ἐπὶ τούτων σχετικαὶ μεταγενέστεραι τῶν Οἰκουμ. Συνόδων ἐκκλησ. διατάξεις, προέτεινε καὶ ἀπεδέχθη ἡ Ἱ. Σύνοδος, ὅπως δοθῇ ἐφάπαξ ἄδεια τοῖς Σεβ. Ἐπισκόποις ὅπως ἐπιτρέπωσιν ἀκωλύτως ὁσάκις διὰ προτροπῶν καὶ συμβουλῶν δὲν δύνανται νὰ προλαμβάνωσι τὴν τέλεσιν γάμων τῶν βαθμῶν τούτων.

— Ἐξ ἀφορμῆς πολλῶν αἰτήσεων πρὸς ἔκδοσιν ἀδείας δι' ἐκφώνησιν ἐπιτιμίων ἐπὶ γενομένων ἀδικημάτων πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν αὐτουργῶν, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ἐν μακρᾷ ἀγορεύσει Του καταδείξας ὅτι τὸ ἔθος τοῦτο κρατῆσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν χρόνοις ἀπαιδευσίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παραγγελίαν τοῦ Παύλου «εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε» (Ρωμ. ιβ' 14) καὶ ἀγαγὸν εἰς τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἀντιχριστιανικῶν ἀναθεμάτων, προέτεινε τὴν παντελῆ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας ἐθίμων ἐξάλειψιν. Ἡ Ἱ. Σύνοδος δεχομένη τὴν πρότασιν ἀπεφάσισε νὰ ἀπολυθῇ σχετικὴ πρὸς τοὺς Σεβ. Ἐπισκόπους ἐγκύκλιος.

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Ἐν Ἀθήναις . . . . δρχ. 10
Ἐν ταῖς ἐπαρχίας . . . . . » 12
Ἐν τῷ ἐξωτερικῷ . . . . . » 15
Ἕκαστον τεῦχος δρχ. 0,35.

ΓΡΑΦΕΙΑ

ἐν τῇ ἱερᾷ Μητροπόλει Ἀθηνῶν

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ **Χ. Ι. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ** δ. θ.